

Muzeum Aš

OBCE

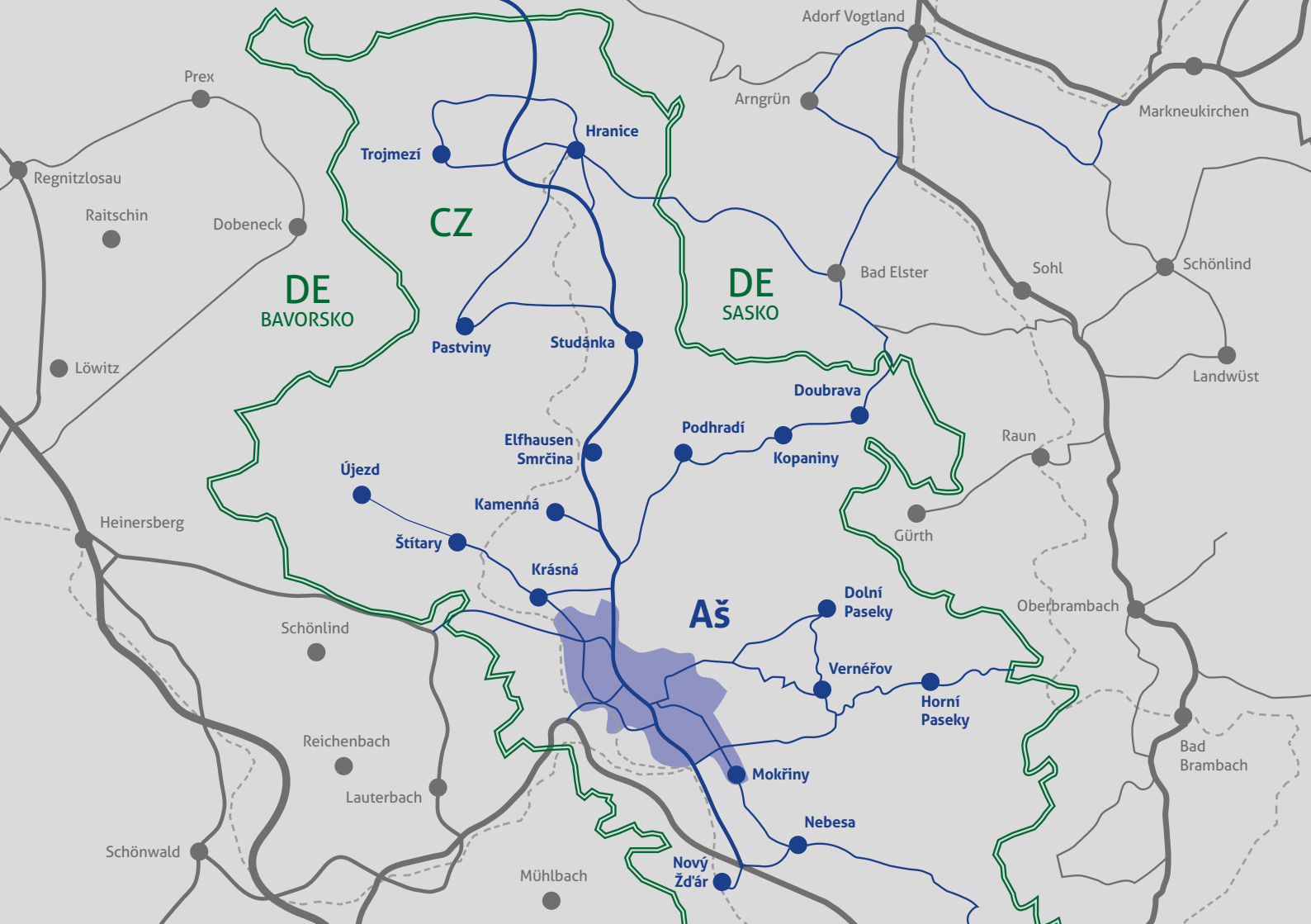
Ašska

/Reprodukce akvarelu G. T. Albertiho – Aš,
evangelický kostel sv. Trojice od západu, r. 1891/

Ašské obce DOTEK HISTORIE

- 06** Aš – Asch
- 12** Dolní Paseky – Niederreuth
- 16** Doubrava – Grün
- 20** Horní Paseky
- 22** Hranice – Rossbach
- 26** Kamenná – Steinpöhl,
Elfhausen a Smrčina – Sorg
- 28** Kopaniny – Krugsreuth
- 32** Krásná – Schönbach
- 34** Mokřiny – Nassengrub
- 35** Nebesa – Himmelreich
- 36** Nový Žďár – Neuenbrand
- 37** Pastviny – Friedersreuth
- 39** Podhradí – Neuberg
- 42** Štítary – Schildern
- 43** Studánka – Thonbrunn
- 46** Trojmezí – Gottmannsgrün
- 49** Újezd – Mähring
- 50** Verněřov – Wernersreuth

Předpokládá se, že celá oblast Ašska byla osídlena v polovině nebo koncem 12. století. Mezi první osady, které zde osadníci založili, patří Aš, Horní Paseky a Podhradí. Síť osad, vesnic a městeček, kterou známe dnes, se stabilizovala počátkem 15. století. Změna nastala až v 50. letech minulého století, kdy byly ve vzniklém prostoru hraničního pásma některé vesnice srovnány se zemí, např. Újezd, dříve Mähring.

První písemný záznam o Aši pochází z roku 1270, kdy Jindřich z Plavna daruje kostel s pozemky Řádu německých rytířů. Ti ašský kostel sv. Ludvíka vlastnili až do poloviny 16. století, tedy do doby, kdy kostel přešel do vlastnictví pánů z Zedtwitz.

/Pohled na Aš podle staré perokresby z r. 1837/

Druhý písemný záznam o Aši pochází z 8. srpna 1281. Římský král Rudolf Habsburský zastavil městyse Aš a Selb se všemi jejich právy za 600 hřiven stříbra fojtům z Plavna (von Plauen - Sasko).

V této době měla Aš právo konat trhy, měla kostel a farnost, nepatřila již k malým a bezvýznamným osadám.

V této době se krom pánů z Plavna začíná hlásit o slovo i rod pánů z Podhradí (von Neuberg – nedaleko Aše) a během celého 13. a 14. století oba rody mezi sebou o nadvládu nad touto oblastí zápasily. Nesmíme zapomenout na dalšího mocenského hráče v této oblasti – na město Cheb, které si také dělalo na Ašsko nárok.

Neubergové, konkrétně Albrecht z Neubergu, komplikovanou situaci vyřešil roku 1331, když nabídl své državy českému králi Janu Lucemburskému. Ten mu je udělil zpět jako přímé české léno, osvobozené od všech dávek a daní a zároveň zaštitěné královskou ochranou.

Ašsko se změnilo v autonomní území a jeho majitelé si na tomto velmi zakládali.

Roku 1394 umírá poslední mužský potomek rodu Neubergů – Konrád. Panství přešlo na jeho zetě Konráda von Zedtwitz. On a mnohé generace jeho potomků (nuceně odešli roku 1945/1946) panství dále rozšiřovali a zvelebovali. Pro každou generaci bylo velmi důležité, aby jim každý nový panovník potvrdil dříve získaná privilegia.

/Historický erb města Aš/

/Reprodukce akvarelu G. T. Albertiho – Aš, ev. kostel sv. Trojice se hřbitovem, r. 1854/

V době reformace se Zedtwitzové přiklonili k učení Martina Luthera. Na Ašsko přivedli evangelické duchovní a nechali na svém panství postavit několik evangelických kostelů. Jedním z nejvýznamnějších byl kostel svaté Trojice v Aši. Šlo o přestavbu kostela sv. Ludvíka, která proběhla roku 1622. V této podobě sloužil až do roku 1747, kdy došlo k celkové přestavbě kostela. Tragicky skončila rekonstrukce kostela, probíhající v letech 1958 – 1960. Při dokončovacích pracích, v lednu 1960, kostel do základů vyhořel. Poslední stojící část, věž, byla odstřelena v červenci roku 1987.

Vraťme se ale zpět do 18. století. V tuto dobu se začínají stahovat mračna nad zedtwitzkou autonomií. Mnohaleté boje Zedtwitzů s Habsburky o samostatnost skončily roku 1775 vydání tzv. Temperamentních bodů. Císařovna Marie Terezie sice zaručila Zedtwitzům zeměpanskou ochranu a svobodu vyznání, ale zbavila je jejich autonomního postavení.

Postupem času se na Ašsku začala prosazovat textilní výroba všeho druhu. Největší rozvoj nastal s příchodem vědeckotechnické revoluce v 19. století. Ašští průmyslníci začali vyvážet své zboží do celého světa – i díky železničnímu spojení se světem: trať Cheb – Aš – Hof byla postavena v roce 1865 (směr Bavorsko), trať Aš – Hranice – Adorf v roce 1885 (směr Sasko). Rychlý ekonomický rozvoj oblasti a nárůst obyvatelstva vedl i k povýšení Aše na město. Stalo se tak v roce 1872.

/Pohled na Aš ze Selbského vrchu, r. 1885/

Textilní výroba na Ašsku přežila obě světové války, zánik Rakouska-Uherska, ekonomickou krizi ve 30. letech 20. století i vysídlení/odsun německého obyvatelstva po 2. světové válce. Likvidačními se staly až poměry na konci 20. století. Na druhou stranu – otevřely se hranice „na západ“ a Aš/Ašsko se začalo opět rozvíjet.

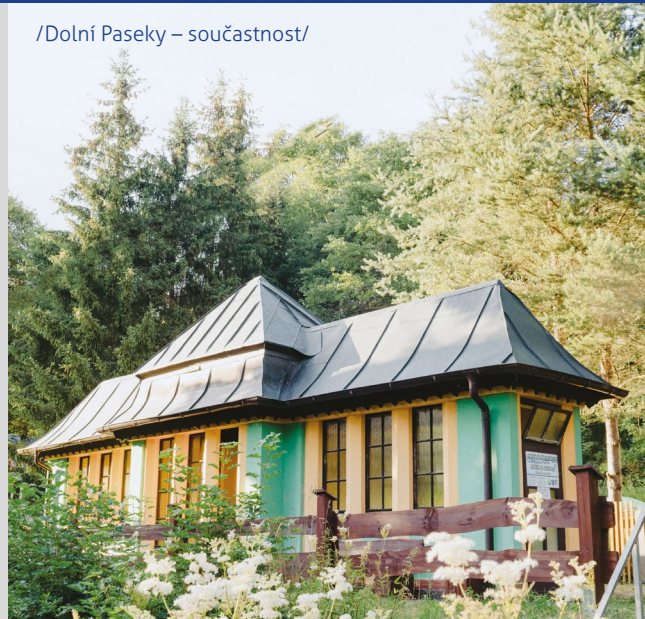
DOLNÍ PASEKY – NIEDERREUTH

První písemné zmínky o Dolních Pasekách pochází z let 1315 a 1342, ale místo v údolí Bílého Halštrova bylo osídleno pravděpodobně o století dříve – **v roce 1291** jsou poprvé zmíněny HORNÍ Paseky, a když existovaly Horní, musely v této době existovat i DOLNÍ, jinak by rozlišovací přívlastky postrádaly smysl.

Ve středověku existoval v Dolních Pasekách kruhový val s tvrzištěm, které v průběhu věků zanikly. Do přelomu 15. a 16. století patřily Dolní Paseky pánům z Reitzensteinu a následně na krátkou dobu pánům z Feilitzsch. Roku 1534 ale bratři Siegmund a Hans Heinrich z Feilitz Dolní a Horní Paseky prodali Heinrichovi z Zedtwitz.

V rámci zedtwitzského panství využívaly obě vesnice výsadního postavení – soudně byly samostatné. Měly vlastní rychtu, soudní knihy a šibenici/popraviště na Šibeničním vrchu. Tohoto výsadního práva se ale vesnice v 18. století vzdaly pro velkou finanční náročnost. Další výsadou, které obyvatelé obou vesnic měli, bylo právo vařit pivo.

/Dolní Paseky – současnost/

V současné době spadají Dolní Paseky katastrálně pod město Aš a patří mezi vyhledávané turistické cíle regionu. V obci lze nalézt smírčí kříž. Legenda praví, že kříž stojí v místech, kde se kdysi měli poprat dva pacholci – ani jeden rvačku nepřežil. Mezi další památky patří místní hřbitov (od r. 1889) a památník padlých, postavený v roce 1931.

Nejznámější jsou ale Dolní Paseky pro svůj minerální pramen, o jehož léčivých účincích byli lidé přesvědčeni od nepaměti. První chemický rozbor pramene nechal udělat ašský továrník Christian Geipel v roce 1870 ve Vídni, další rozbor pochází z roku 1930 od pražského státního radiologa Prof. Stoklasy – dolnopasecká kyselka obsahuje 32 látek a svou radioaktivitou (42,3 – 44,6 /ME/) je velmi blízká minerální vodě ze 7 Km vzdáleného Bad Brambachu – Sasko.

Kyselka se doporučuje při poruchách látkové výměny – dně a revmatismu. Pavilon nechala obec postavit roku 1931.

Několik kilometrů od Dolních Pasek, po proudu Bílého Halštrova, byla v 70. letech 20. století postavena vodní nádrž. Primárně sloužila jako vodní rezervoár pro barevnou textilnu n. p. Tosta, sekundárně jako rekreační oblast, v jejímž okolí vzniklo několik chatových kolonií. V současné době vlastní nádrž soukromý majitel a využívá ji jako zdroj vody pro vodní elektrárnu.

/Minerální pramen
v Dolních Pasekách/

V malebném údolí Bílého Halštrova, přímo na česko – saské hranici v nadmořské výšce 494 m.n.m., se rozkládá Doubrava.

Poprvé se o Doubravě dovídáme v roce 1392, kdy byla v držení Konrada z Neubergu. O několik let později, tak jako celé neubergské panství, přešla Doubrava do rukou pánů z Zedtwitz. Dlouhou dobu sloužila vesnice jen jako panský statek, který zedtwitzské sídlo v Podhradí zásoboval. Sídelním místem se stala až v 17. století, kdy se jedna z vedlejších větví zedtwitzovského rodu v Doubravě natrvalo usídlila. Na místním zámku sídlili Zedtwitzové až do roku 1945.

Doubravští evangelíci byli až do let 1852/1853 křtěni, konfirmováni, oddáváni a pohřbíváni v sousedním Bad Elsteru. Následně přešli pod správu podhradské farnosti. Pro evangelické obyvatele byl roku 1866 založen vlastní hřbitov, kde se nachází mj. hrobka hraběnky Marie von Zedtwitz, roz. Wege a márnice se zvoníci.

Zvon, který nechala již v roce 1863 odlít doubravská evangelická obec, se dnes nachází v národopisné expozici Muzea Aš. Katolíci byli od roku 1890 pohřbíváni na hřbitově v Kopaninách.

Do Bad Elsteru se chodilo i do školy. A to do roku 1820, kdy v Doubravě začal učit

zednický mistr Gemeinhardt. Místo výuky měnilo díky tzv. putovní škole často své působíště a to až do roku 1841, kdy byla postavena školní budova. Nové školní budovy se dočkaly doubravské děti v roce 1914 (dnes v této budově sídlí společnost Ašské lesy s.r.o.).

Tak jako v okolních obcích, tak i v Doubravě vyvěrá několik minerálních pramenů. Svým složením se blíží těm z Bad Elsteru. V roce 1971 byl jeden z pramenů – pramen Schubert – zastřešen, o několik desítek let později (duben 2009) vysvěcen metropolitou pravoslavné církve a přejmenován na „Pramen století“.

Až do roku 1938 fungoval v Doubravě celní přechod s celníci, kterého využívali i lázeňští hosté z Bad Elsteru při svých procházkách halštrovským údolím. Ti se mohli a mohou posilnit hned v několika doubravských restauracích a hospodách. Ty byly a jsou cílem i mnohých turistů mířících sem směrem od Aše. Celní přechod mezi Doubravou a Bad Elsterem byl pro pěší opět otevřen v roce 1996, pro osobní automobilovou dopravu až v roce 2008. Od roku 2013 propojuje Doubravu a Bad Elter nová cyklostezka. Ta ale v Elsteru nekončí, pokračuje až do Olešnice.

/Pozůstatky Dobravské papírny z počátku 17. století/

První písemná zmínka o Horních Pasekách pochází z r. 1291.

Obyvatelstvo se živilo hlavně zemědělstvím a domácím tkalcovstvím. Roku 1850 žilo v H. Pasekách **370 obyvatel v 60 domech. Počet obyvatel postupně klesal. Přispěl k tomu i úmyslně založený požár, při kterém 21. května 1917 do základů vyhořelo 29 domů. O střechu nad hlavou tehdy přišlo 146 osob.** Mnoho jich následně z obce odešlo. Roku 1939 žilo v obci jen 242 osob. Po 2. sv. v. došlo z důvodu „odsunu“ k dalšímu poklesu obyvatel. Největší ránu zažila obec v 50. letech 20. století, kdy byla zahrnuta do „zakázaného pásma“. Obyvatelé se museli vystěhovat, obec srovnána se zemí. Ve vsi byla postavena kasárna pro Pohraniční stráž. Roku 1968 obsadili prostor Horních Pasek sovětští vojáci, kteří zde zůstali až do roku 1990. Život se do obce vrátil v letech 1996/1997, kdy město Aš nechalo bývalé vojenské ubikace opravit na městské byty.

/Historický pohled na Horní Paseky/

HRANICE – ROSSBACH

V Ašském výběžku, 11 km severně od Aše, leží město Hranice. Ve středověku lesní lánová ves spadala pod správu bavorského Hofu. Hranická kaple sv. Martina podléhala farnosti v Regnitzlosau. Do roku 1413 patřily Hranice do majetku pánů z Neubergeru, ti je ale 14. června tohoto roku prodali Heinrichovi z Zedtwitz. V polovině 16. století, v době reformace, se Hranice od kostela v Regnitzlosau oddělily. Ve středověku výhradně zemědělská ves s nekvalitní půdou se během 18. a 19. století proměnila v jedno z center textilního průmyslu celé oblasti.

/Hranice – Rossbach/

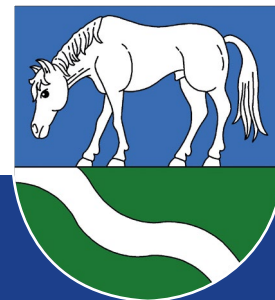
Len nahradila během 18. století bavlna. Šátky a šály z tohoto materiálu putovaly z Hranic do Orientu a Indie. Úspěch se svými výrobky slavily i tři místní kožedělny, pletárna a několik tkalcoven, které vyráběly kvalitní vlněné látky, hlavně na dámské kabáty. Krom textilu proslavily Hranice i tři likérky. Nejznámější z nich byl likér firmy Robert Richter.

První zmínka o existenci hranické školy se dochovala z roku 1572. Učitel měl sice k dispozici školní budovu, ale aby se uživil, musel vykonávat ještě další povolání. Budova současné hranické školy byla vybudována mezi lety 1880 – 1904. Pro potřeby místních textílek fungovala v Hranicích i odborná výuka tkalců (od roku 1908).

K snadnějšímu přístupu na světové trhy dopomohlo napojení Hranic na železniční síť. Stalo se tak roku 1885, kdy byla zprovozněna trať Aš – Hranice a roku 1906, kdy došlo k propojení Hranic se saským Adorfem. Elektrický proud začali Hraničtí využívat roku 1911.

K hranickým zajímavostem patří skutečnost, že se zde během 2. poloviny 17. století začaly pěstovat brambory, do té doby na našem území neznámá plodina.

K významným stavebním památkám Hranic patří kostel sv. Martina. Ten roku 1719 nahradil kapli, postavenou roku 1432. Oltář pro tento kostel zhotovil roku 1730 Michael Zeitler z Doubravy. Od roku 1928 stojí na místním hřbitově, v těsné blízkosti kostela, pomník, který připomíná 205 hranických mužů, padlých během 1. světové války. Pomník navrhl chebský sochař Karl Wilfert ml.

/Znak města používaný od roku 2016/

KAMENNÁ – STEINPÖHL, ELFHAUSEN A SMRČINA – SORG

Poprvé se s vesnicí Kamenná setkáváme v listině ze 14. října 1610, kdy páni z Zedtwitz pověřili ašského vrchního faráře Engelharda dohledem nad církevním životem a školami na svém panství. Elfhausen je o několik století starší. Vesnice se nachází ve výčtu vesnic, které roku 1290 fojtové z Plavna věnovali ašské farnosti.

/Statek Sorg – Smrčina/

Většina obyvatel pracovala v textilní výrobě – v nedalekých tkalcovnách, pletárnách a barevnách. Další provozovali řemesla nebo vlastní živnosti. Nejméně lidí pracovalo v zemědělství. Rozloha místních zemědělských usedlostí nepřesahovala 10 ha, což na uživení nestačilo. Proto rolníci vykonávali ještě další práci, většinou v textilní produkci. Dětem sloužila od roku 1866 dvoutřídní škola. Ta ustoupila roku 1905 nové trojtřídní budově s dostatečným počtem dalších místností. Vlastní hřbitov využívali obyvatelé Kamenné od roku 1908.

Kopaniny se nachází na bývalé okresní silnici Aš – Podhradí – Doubrava, 7 km od Aše, 1 km od Doubravy.

První zmínky o Kopaninách pochází ze 14. století, kdy náležely do majetku pánů z Neubergu. Koncem 14. století získali Kopaniny pánové z Zedtwitz, kteří zde zůstali usazení až do roku 1945. Jako samostatné panské sídlo jsou Kopaniny uváděny až od roku 1537. V této době držel Kopaniny Hans z Zedtwitz, který přešel roku 1533 na luteránskou víru. Katolická víra se do Kopanin vrátila až roku 1700, kdy se Anton Josef Franz Zedtwitz, u příležitosti svého sňatku s katoličkou Emílií Marií Josefovou z Hertenbergu, vzdal luteránství a přestoupil do katolického tábora. V Kopaninách byly sice zavedeny katolické bohoslužby, vlastního katolického kostela se Kopaniny dočkaly teprve v roce 1890 – neogotický kostel Nejsvětějšího Srdce Páně byl vysvěcen 22. června 1890. Varhany pro kostel zhotovil chebský mistr Martin Zaus.

Ke kostelu náleží i katolický hřbitov, na kterém můžeme nalézt i hrobku několika příslušníků rodu Zedtwitz. Kopaninští protestanté byli pohřbíváni na vlastním hřbitově od roku 1889 (do roku 1696 v Elsteru, do roku 1889 na hřbitově v Podhradí).

/Zámek Kopaniny/

Vlastní školu mohly kopaninské děti navštěvovat od roku 1830. V roce 1901 pro ně byla postavena nová školní budova, kde si mohly, tak jako ve zbytku vesnice, v roce 1911 poprvé rozsvítit elektrickou žárovku.

Kopaninští povětšinou pracovali v textilkách v okolních obcích a městech (Doubrava, Podhradí, Aš). Jen malá část se věnovala zemědělství a domácímu tkaní. V roce 1850 bydlelo v Kopaninách v 77 domech na 635 lidí, v roce 1930 ve 144 domech 914 lidí. Díky událostem po 2. světové válce počet obyvatel v obci rapidně klesl. **Podle sčítání obyvatel z roku 2001 žilo v Kopaninách 94 obyvatel v 51 domech.**

V pěti hostincích se do roku 1938 scházeli členové mnoha kopaninských spolků. K nejstarším patřil podpůrný spolek pro nemocné „Einigkeit – Jednota“, založený roku 1878. Od roku 1890 měli Kopaniny vlastní sbor dobrovolných hasičů. Nemohly chybět ani tělocvičné spolky – Deutscher Turnverein (Německý tělocvičný spolek) a sociálnědemokratický Arbeiter-Turn und Sportverein (Dělnický tělocvičný a sportovní spolek). Posledně jmenovaný postavil mezi lety 1928 – 1931 na Bílém Halštrově vlastní plovárnu, které se díky

politické orientaci spolku začalo říkat „Rotes Meer – Rudé moře“. Její zbytky jsou dnes k nalezení několik set metrů pod přehradou na Bílém Halštrově v dosti zalesněném terénu. Dobový obraz můžete shlédnout v ašském muzeu v Mikulášské ulici. V depozitářích muzea se nachází i prapor dalšího z kopaninských spolků – Spolku válečných veteránů

– z roku 1909. Na rubové straně jsou vyšity iniciály císaře Františka Josefa I., letopočet 1909 a latinský nápis „Viribus unitis“ nebo-li „Společnými silami“.

V současné době jsou Kopaniny součástí města Aš.

KRÁSNÁ – SCHÖNBACH

První písemná zmínka o Krásné pochází z r. 1331.

V obci se do 50. let 20. století nacházelo jedno z panských sídel rodu Zedtwitzů. Zachoval se jen „zámecký“ park, budovy byly zbořeny. Obyvatelé pracovali buď v tamní barevně (Jäger) v Dolní Krásné, strojírně (Fleißner), textilce (Wolfrum a syn), akciovém pivovaru nebo docházeli do ašských textilk.

K dopravě potřebných materiálů pro výrobu a k transportu hotových výrobků jmenovaných firem pomáhala od roku 1885 i železniční trať vedoucí z Aše do Hranic.

Akciový pivovar měl dokonce vlastní železniční vlečku a před 1. světovou válkou vyvážel své pivo např. až do Hamburku. Další pokrok zaznamenala obec v roce 1911, kdy byl do obce zaveden elektrický proud.

Po 2. světové válce musela většina obyvatel obec opustit. Počet nově příchozích ale nedokázal zaplnit prostor, kde před válkou žilo přes 2000 obyvatel. Obec byla navíc od roku 1950 po několik následujících desetiletí součástí Aše. Dnes již opět samostatná obec v roce 2015 získala v rámci celostátní soutěže titul „Vesnice roku“.

MOKŘINY – NASSENGRUB

První písemná zmínka o Mokřinách pochází z r. 1413.

K razantnímu nárůstu počtu obyvatel došlo v 2. polovině 19. století. Tento nárůst souvisel s rozvojem průmyslové výroby v Aši, kam docházela většina obyvatel obce za prací. O významu obce, ve které v roce 1930 žilo 1726 obyvatel, svědčí i dva kostely. Katolický kostel sv. Karla Boromejského stojí v obci od r. 1912. O rok později byl dle návrhu architekta Otty Bartninga v obci postaven evangelický kostel – Jubilejní kostel císaře Františka Josefa.

První písemná zmínka o Nebesích pochází z r. 1598.

Obyvatelstvo se živilo hlavně těžbou dřeva, zemědělstvím a později docházením za prací do ašských textílek. **Nejvíce obyvatel měly Nebesa roku 1930, kdy zde žilo 152 lidí.**

Ve dnech 8. a 9. května 1759 došlo u Nebes ke střetu pruské a rakouské armády. Tuto událost nám připomíná dochované polní opevnění. **Obec se dělila na Přední a Zadní Nebesa. Přední Nebesa vyznávala katolickou víru, Zadní evangelickou.** Katolická kaple Panny Marie stojí v Nebesích od roku 1800, její dnešní podoba pochází ale až z roku 1907. Pod ašskou správou spadají Nebesa až od roku 1850. Do té doby patřily k Chebu.

Vesnice Nový Žďár byla založena nejspíše až během 16. století. Už samotné jméno vesnice sděluje, jakým způsobem vesnice vznikla – žďářením, tj. vypálením lesa. Vesnice byla od svého založení přifařena k ašskému kostelu, i když k Aši byla připojena až roku 1849. Do této doby spadala pod panství Libá.

Obyvatelé se živili zemědělstvím, tkalcovstvím nebo prací v tamním kamenolomu. Z tohoto kamenolomu pochází žula, která se v letech 1902 - 1903 použila pro stavbu ašské Bismarckovy rozhledny na vrchu Háj. Po roce 1951 byla část obce srovnána se zemí.

/Nový Žďár – dětská ozdravovna před rokem 1945/

PASTVINY – FRIEDERSREUTH

První písemná zmínka o Pastvinách pochází z roku 1413, kdy je od Konráda z Neubergeru na Elsteru koupil Heinrich z Zedtwitz. Zároveň se ale uvádí, že se jednalo o opuštěnou osadu. Noví osadníci přišli do Pastvin během 1. poloviny 15. století. Osada byla přifařena ke kostelu v Hranicích. Základní obživou obyvatel představovalo po staletí zemědělství. Pěstovaly se obiloviny a od 17. století také brambory. Ve vesnici

se užívalo i několik řemeslníků – kovář, tesař, zedník, švec a krejčí.

Na potoce Zinnbach/Lužní potok se nacházely dva mlýny - Horní a Dolní, které obhospodařovaly i menší pily. V dřívějších dobách se v okolí potoku Zinnbach získával i cín.

Během 19. století se hlavním zdrojem obživy stalo domácí tkalcovství. Ke konci 19. století ale tento zdroj ustupuje do pozadí

a tkalci začali docházet do textilek v Hranicích, Aši nebo Studánce. Vzdělání získávaly pastvinské děti od 1. poloviny 18. století v tzv. „Wanderschule“ – putovní škole.

Každý majitel domu, který měl pod střechou dítě školou povinné, musel ponechat školu u sebe doma po dobu čtyř dnů. Všechny děti musely dostat oběd, učitel měl zajištěnou celodenní stravu. Koncem 18. století se jednalo průměrně o 20 – 30 dětí. Tento systém fungoval v Pastvinách až do roku 1893, kdy obec nechala postavit vlastní školní budovu.

Další pokrok přišel do Pastvin roku 1922. Tehdy byla do obce zavedena elektřina. Do dnešních dnů z obce, ve které roku 1910 žilo 1004 obyvatel, moc nezbylo. Jednou z mála památek, která se dochovala, je pomník padlých v 1. světové válce. Ten byl odhalen 14. září 1929.

PODHRADÍ – NEUBERG

Podhradí se nachází cca 4 km od Aše na silnici spojující Aš se saskými lázněmi Bad Elster. Jedná se o jedno z nejdéle osídlených míst na Ašsku. V obci se nachází nejstarší stavební památka oblasti – hradní věž, tzv. Bergfried, postavená ve 12. či 13. století. V okolí věže bylo v průběhu staletí postaveno několik hradních a zámeckých budov, které ale během 20. století postupně zanikly.

První písemná zmínka o Podhradí pochází z roku 1288. Do roku 1394 drželi Podhradí v rukou páni z Neubergu. Po smrti posledního mužského člena rodu, Konráda z Neubergu, přešlo Podhradí do majetku pánů z Zedtwitz. Ti drželi Podhradí až do roku 1945.

V blízkosti hradu nechali Zedtwitzové postavit mezi lety 1470 – 1490 kostel Dobrého Pastýře. Dnešní podobu získal kostel při přestavbě mezi lety 1678–1682. Kazatelnu (1702) a oltář (1710) zhotovil Michael Zeitler z Doubravy. Dřevěné stropy lodi kostela vyzdobil malbami malíř Rhodius (1711). Rhodius je autorem i obou oltářních obrazů – Křest Krista a Večeře Páně. První evangelická mše byla v kostele odsloužena roku 1542. **Nedaleko kostela se nachází starý smírčí kříž.**

V obci se nacházela poštovní a telegrafní stanice, škola, několik hostinců, tkalcovna s vlastní barevnou a úpravnou, další barevna, pletárna a několik mlýnů a papíren. Dnes už ani jeden z vyjmenovaných provozů neexistuje. Obecní hřbitov sloužil obyvatelům Podhradí od roku 1893. Elektřina byla do obce zavedena roku 1912. K regulaci Ašského potoka, který Podhradské čes od času potrápil povodněmi (např. 1890 a 1891), došlo roku 1920. Vodovod v obci

/Hradní věž – sídlo rodu Neubergů/

funguje od roku 1935. V obci se nachází i dva pomníky padlým vojákům. První, odhalen roku 1893, připomíná padlé z několika bitev (1848/49, 1859 a 1866), druhý z roku 1923, připomíná padlé v 1. světové válce.

Poprvé se o Štítarech dočítáme v r. 1342. Obec se nacházela uprostřed lesů bohatých na lovnou zvěř a vodní zdroje. V katastru Štítar se do dnes zachovala vodárna města Aše s čerpacím objektem (postaveno r. 1903). **Většina obce byla po r. 1951 srovnána se zemí.**

STUDÁNKA – THONBRUNN

Mezi nejdéle osídlená místa na Ašsku patří Studánka. Předpokládáme tak z dřívější existence kruhového valu s vodním příkopem. Ve Studánce sloužil tento objekt nejspíše ke střežení cesty. Kruhový val o průměru 12 m obklopoval vodní příkop o šířce 6 až 7 m a hloubce 1 až 2 m s tím, že v některých místech byla hloubka ještě větší. Val, v podstatě ostrov na kterém stálo tvrziště, převyšoval vodní hladinu o 3 metry. V blízkosti valu se nacházel panský dvůr, který posádku zásoboval. Zbytky valu

a vodního příkopu vzaly za své v 80. letech 20. století v důsledku zemědělské činnosti.

Roku 1413 koupil Studánku od Konráda z Neubergu Heinrich z Zedtwitz. Listina ale uvádí, že se v této době jednalo o opuštěnou osadu. K znovu osídlení došlo v průběhu 15. století. Do počátku 19. století pracovali místní výhradně v zemědělství. S rozvojem textilního průmyslu na Ašsku se ale poměr zaměstnaných v tuto dobu změnil ve prospěch textilní

výroby. Na přelomu 20. a 30. let 19. století byla ve Studánce založena přádelna, která s menšími přestávkami a změnami majitelů fungovala až do roku 1997. Objekty přádelny byly roku 2009 zbourány. Výhody železniční dopravy využívala přádelna a celá oblast od roku 1885, kdy byla zprovozněna trať Aš – Adorf (Sasko).

Co se školní docházky týče, ta fungovala ve Studánce od roku 1780 formou tzv. „putovní školy“, kdy školní výuka putovala každý týden z jednoho stavení do druhého. První vlastní školní budovu vlastnila Studánka od roku 1866. K ní přibyla roku 1881 druhá a 1903 třetí školní budova. Výuka ve studánecké škole probíhala i po vysídlení/odsunu německého obyvatelstva, ale jen do roku 1976, kdy byla škola kvůli poklesu počtu dětí definitivně zrušena a děti od té doby musí dojíždět do Hranic či Aše.

V nejstarších dobách docházeli obyvatelé Studánky do kostela v Aši, později do Podhradí. Studánečtí katolíci docházeli do roku 1874 do kostela sv. Mikuláše v Aši, od tohoto roku ale do kostela Navštívení panny Marie v Hranicích. Vlastní hřbitov získala Studánka roku 1887, do té doby byli obyvatelé Studánky pochováni na hřbitově v Podhradí. Padlé v 1. světové válce připomíná památník, který se nachází v blízkosti studáneckého hřbitova.

/Studánka/

Území dnešního Trojmezí mohlo být osídleno někdy během 13. nebo 14. století. V kupní smlouvě z 15. října 1413, kdy Trojmezí od Konráda z Neubergu kupuje Heinrich z Zedtwitz, se o osadě píše jako o opuštěné osadě. Území bylo ale během 15. století opět osídleno. Část osady docházela do kostela v Hranicích, část osady do kostela v bavorském Regnitzlosau. Obyvatelé se po staletí živilo převážně zemědělstvím. Díky vyšší nadmořské výšce a málo úrodné půdě to byla nelehká obživa a mnoho rolníků se koncem 18. století začalo živit jako domácí tkalci. Ve vesnici se uživilo i několik řemeslníků – kovář, truhláři, ševci, řezník, krejčí, hrnčíř, později prodejna potravin, mlékař, zahradnictví a devět hostinců. Na potoce Rokytnice stálo několik mlýnů s pilami na dřevo nebo lisem na olej.

Roku 1845 založil Georg Hendel v Trojmezí barevnu. První parní stroj začala barevna používat roku 1850. Uhlí se dopravovalo pomocí koňských povozů z nádraží v Bad Elsteru. Barevna zanikla v období mezi světovými válkami. V průběhu 19. století, s rozvojem textilek v Hranicích, Aši a Studánce, začala značná část obyvatel docházet do tamních textilek. To vedlo i k částečnému odlivu obyvatel z obce. Další negativní dopad na počet obyvatel obce Trojmezí měla první a druhá světová válka a následný odsun obyvatel

/Trojmezí – Trojstátí/

německé národnosti. K dosídlení obce došlo jen z části, navíc se velká část obce po roce 1951 ocitla v hraničním pásmu a zde nacházející se domy byly zbořeny. Zbořena byla i místní trojtřídní škola s bytem učitele (postavena roku 1861). Vedle stojící pomníky padlých v Prusko-rakouské válce z roku 1892 a 1. světové válce z roku 1927 se ale dochovaly do dnešních dnů.

Dnešní název obce připomíná fakt, že se zde střetávají hranice tří historických zemí – Bavorska, Saska a Čech.

/Újezd – asfaltová komunikace hraničního pásma/

ÚJEZD – MÄHRING

První písemná zmínka o Újezdu pochází z r. 1331. Mezi hlavní zdroje obživy patřil chov dobytka a těžba dřeva, ojediněle domácí tkalcovství. V 1. pol. 20. století se stal Újezd oblíbeným výletním místem obyvatel Aše, Rehau a Hofu. Vesnice se nacházela na hranici se „západem“ a proto byla po r. 1951 srovnána se zemí. Dnes připomíná Újezd jen pietně udržovaný hřbitov (založen r. 1865) a památník padlých v 1. světové válce.

Vesnice byla známá již ve 14. století
(1. písemná zmínka z r. 1392).

V 15. a 16. století se ve Verněřově těžil cín. Právo na těžbu zlata, stříbra a dalších kovů získali bratři Vít a Oldřich z Zedtwitz od krále Vladislava Jagellonského dne 9. března 1490. Kdy ale těžba definitivně skončila, není známo. Obyvatelé pracovali buď v zemědělství, nebo v ašských textilkách.

Literaruta:

Alberti Karl, Zur Geschichte der Stadt Asch und des Ascher Bezirkes, Band I. – IV., Asch 1934 – 1940

Tins Benno, Die eigenwillige Historie des Ascher Ländchens, Rehau – München 1977

Tittmann J., Heimatskunde des Ascher Bezirkes für Schule und Haus, Asch 1893

OBCE

Ašska

1. vydání, 2024

Knihovna, Muzeum a Informační centrum Aš,
příspěvková organizace

Hlavní 239/23

352 01 Aš 1

ISBN: 978-80-909034-3-2

**Knihovna, Muzeum a Informační centrum Aš,
příspěvková organizace**